

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Adhezní řízení ve Švýcarsku

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: doktorské studium

2014

VII. ročník SVO

Autor: Mgr. Andrea Beranová

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V dne

.....

Andrea Beranová

Obsah:

Úvod.....	4
1. Vymezení pojmů	5
1. 1. Poškozený.....	5
1. 1. 1. Poškozený podle § 115 odst. 1 StPO.....	5
1. 1. 1. 1. Bezprostřední porušení.....	5
1. 1. 1. 2. Porušení práv	6
1. 1. 1. 3. Osoby	7
1. 1. 2. Poškozený podle § 115 odst. 2 StPO.....	9
1. 2. Ob	9
1. 3. Příbuzní	10
1. 4. Soukromý žalobce	10
1. 5. Právní nástupce poškozeného.....	11
1. 5. 1. Dědicí	11
1. 5. 2. Další právní nástupci	12
2. Procesní práva poškozeného, obětí, příbuzných, soukromého žalobce a právního nástupce poškozeného	13
3. Základní instituty adhezního řízení	15
3. 1. Subjekty adhezního řízení	15
3. 1. 1. Navrhovatel	15
3. 1. 2. Odpověďce	15
3. 2. Předmět adhezního řízení	16
3. 2. 1. Oběanskoprávní nároky.....	17
3. 2. 2. Souvislost s trestným činem	18
4. Průběh adhezního řízení	18
4. 1. Zahájení adhezního řízení	18
4. 1. 1. Ústí pro ústní prohlášení	18
4. 1. 2. Forma a obsah prohlášení.....	19
4. 1. 3. Právní úkony prohlášení	19
4. 1. 3. 1. Vznik povinnosti litispence	19
4. 1. 3. 2. Přerušování promlčecí lhůty	20
4. 2. Rozhodnutí	20
4. 2. 1. Orgány činné v trestním řízení	20
4. 2. 2. Soud.....	21
4. 2. 2. 1. Meritorní rozhodnutí	21
4. 2. 2. 2. Odkázání na civilní řízení	23
4. 3. Opravné prostředky	24
4. 3. 1. Opravné prostředky na úrovni kantonu	24
4. 3. 1. 1. Obec	24
4. 3. 1. 2. Stížnost	25
4. 3. 1. 3. Odvolání	26
4. 3. 1. 4. Obnova řízení	27
4. 3. 2. Opravné prostředky na úrovni Spolku	27
4. 4. Výkon rozhodnutí.....	28
Závěr.....	29
Seznam zkratk	32
Seznam pramenů	33

Úvod

V kontinentálním právním systému se pod pojmem „adhezní řízení“ rozumí část trestního řízení, v níž soud rozhoduje o soukromoprávních nárocích poškozeného, které vznikly v souvislosti se spácháním trestného činu. Smyslem tohoto řízení je vyhnout se situaci, kdy se se stejnou věcí bude zabývat jak trestní, tak civilní soud. Cílem adhezního řízení je rovněž usnadnit situaci poškozenému, který po prokázání nároku trestním soudem již není nucen absolvovat nárokovější občanskoprávní řízení. Adhezní řízení není samostatným občanskoprávním řízením, které se k trestnímu řízení pouze připojuje. Jde o podstatně zjednodušený občanskoprávní proces, který je do trestního řízení plně integrován.

Adhezní řízení má ve Švýcarské konfederaci dlouhou tradici. Uplatnění soukromoprávních nároků v tomto zvláštním řízení znaly všechny kantonální trestní řády (srov. např. čl. 3 odst. 1 StPO-Bern, § 192 StPO-Zürich, § 5 StPO-Luzern, § 15 StPO-Solothurn, §165 odst. 1 StPO-Aargau) a zákon o trestním řízení před Spolkovým trestním soudem (čl. 34 BStP). V praxi byl však poškozený se svým nárokem často odkazován na občanskoprávní řízení. Tuto nepříznivou situaci zlepšil spolkový zákon o pomoci obětem trestných činů, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1993. Ustanovení čl. 9 aOHG uložilo soudcům povinnost rozhodnout o soukromoprávním nároku oběti, pokud nebyl vydán zprošující rozsudek, nebo trestní stíhání nebylo zastaveno. Pokud byly předpoklady pro rozhodnutí v adhezním řízení splněny, mohl soud výjimečně (pokud by prokázání jejich výše vyžadovalo nepřiměřené náklady) rozhodnout o soukromoprávním nároku oběti do základu, a výši pohledávky ponechat občanskoprávnímu řízení. Pravidla o obligatorním rozhodování o soukromoprávních nárocích oběti převzal s účinností od 23. března 2007 nový zákon o obětech trestných činů v čl. 38.

Významným mezníkem v právní úpravě adhezního řízení bylo přijetí nového trestního řádu, který poprvé v historii Švýcarské konfederace sjednotil trestní řízení. Nabytím účinnosti tohoto právního předpisu (1. ledna 2011), došlo k zrušení 26 kantonálních trestních řádů, zákona o trestním řízení před Spolkovým trestním soudem. Až kolik nový trestní řád upravuje řízení, které je předmětem tohoto příspěvku pod názvem „Civilní žaloba“ (srov. čl. 122 a n. StPO), jiné zákony pracují s pojmem „Adhezní řízení“ (srov. např. čl. 39 ZPO). Postup v tomto zvláštním řízení se řídí primárně trestním právem procesním. Subsidiárně se aplikují ustanovení občanského soudního řádu.

Cílem této práce je nejprve popsat švýcarské adhezní řízení a následně odpovědět na otázku: Kdo je subjektem adhezního řízení? Co tvoří předmět adhezního řízení? Jak se

adhezní řízení zahajuje? Jaké právní úkony toto zahájení vyvolává? Které orgány a jakým způsobem mohou o předmětu adhezního řízení rozhodnout? Jakými opravnými prostředky lze rozhodnutí o předmětu adhezního řízení napadnout? Jak probíhá výkon rozhodnutí v adhezním řízení?

1. Vymezení pojmů

Výklad o švýcarském adhezním řízení se neobejde bez analýzy pojmů poškozený, oběť, příbuzní, soukromý žalobce a právní nástupce poškozeného. Důvodem je, že švýcarský trestní řád pracuje s těmito pojmy na různých místech a uvedeným ústředním trestního řízení přiznává odlišná procesní práva.

1. 1. Poškozený

Švýcarský trestní řád definuje poškozeného v § 1. 115 odst. 1 StPO. Druhý odstavec § 1. 115 StPO stanoví, za jakých podmínek lze za poškozeného považovat osobu, která pojmové znaky poškozeného podle prvního odstavce nenaplní.

1. 1. 1. Poškozený podle § 1. 115 odst. 1 StPO

Podle § 1. 115 odst. 1 StPO je poškozeným osoba, jejíž práva byla trestným činem bezprostředně porušena.

1. 1. 1. 1. Bezprostřední porušení

Nauka¹ i praxe² považuje za bezprostředně poškozeného nositele právního statku, který skutková podstata trestného činu chrání. Z okruhu poškozených jsou proto vyloučeni zejména právní nástupci poškozeného, a osoby trestným činem poškozené jen nepřímo. Právním nástupcem je fyzická nebo právnická osoba, která od poškozeného nabyla soukromoprávní nároky z trestného činu vzešlé. Není podstatné, zda právním důvodem nabytí pohledávky byl zákon, právní úkon nebo jiná právní skutečnost. Významné není ani to, zda se jedná o univerzální nebo singulární sukcesí. Právními nástupci jsou například dědi, nástupnické právnické osoby (v případě fúze, rozdělení, sloučení, nebo převodu majetku), pojišťovny, osoby odpovědné za škodu způsobenou obviněným, cesionáři, nebo věřitelé, na nichž přešly

¹ Schmid, N. Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013, s. 263; Oberholzer, N. Grundzüge des Strafprozessrechts. 3. Aufl. Bern : Stämpfli, 2012, s. 188; Pieth, M. Schweizerisches Strafprozessrecht. Grundriss für Studium und Praxis. 1. Aufl. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2009, s. 94.

² Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 3. června 2002. In : Sběrka rozhodnutí Spolkového soudu, ročník 128, svazek I, s. 218.

pohledávky poškozeného jako úpadce v konkurzním řízení (srov. § 1. 260 SchKG).³ O nepřímo poškozeném hovoříme tehdy, když někdo v důsledku spáchání trestného činu utrpí škodu z důvodu zvláštního vztahu k nositeli právního statku, který příslušná skutková podstata trestného činu chrání. Nepřímo poškozeným je například zaměstnavatel, který utrpí škodu tím, že jeho zaměstnanec byl práce neschopný v důsledku těžké újmy na zdraví spáchané třetí osobou.⁴

1. 1. 1. 2. Porušení práv

K tomu, aby byl někdo považován za „poškozeného“, není třeba, aby mu vznikla újma. Podmínka bezprostřednosti se vztahuje pouze na porušení práv, nikoli na vznik újmy. Poškozeným může být tudíž osoba, které nevznikla žádná újma, za předpokladu, že je nositelkou právního statku, který skutková podstata trestného činu chrání. Například dojde-li ke spáchání trestného činu porušování domovní svobody bez toho, že vlastníku domu nějaká majetková nebo nemajetková újma vznikla, je přesto poškozeným ve smyslu § 1. 115 odst. 1 StPO, nebo je nositelem statku (tj. domovní svoboda), který tato skutková podstata chrání.⁵

Bezprostřední porušení práv není podmínkou ani dokonáním trestného činu.⁶ Práva osob mohou být bezprostředně porušena již tím, že se pachatel o následek předvídáný příslušnou skutkovou podstatou pokusí. Je tomu tak proto, že jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu, ohrožuje právní statek chráněný trestním zákonem, a tím porušuje práva nositele tohoto statku. U přípravy trestného činu není bezprostřední porušení práv myslitelné, nebo uvedená vývojová stadií není trestné podle švýcarského trestního zákoníku (srov. § 22 StGB). Místo obecné trestnosti přípravy obsahuje zvláštní část švýcarského trestního zákoníku řadu skutkových podstat, které jsou materiálně přípravným jednáním. Například podle § 1. 260bis odst. 1 StGB lze uložit trest odnětí svobody až do výše pětilet pachateli, který činí konkrétní technická a organizační opatření, z jejichž charakteru a rozsahu je zřejmé, že plánuje spáchání trestného činu vraždy, těžkého ublížení na zdraví, zohavení ženských genitálií, loupeže, zbavení osobní svobody, únosu, braní rukojmí, žhárství, genocidy, útoku proti lidskosti nebo válečných zločinů. Ani tato přípravná jednání, jejichž spáchání švýcarský trestní zákoník povýšil na dokonané trestné činy, však nejsou způsobilá

³ Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 747.

⁴ Rehberg, J. Zum zürcherischen Adhäsionsprozess. In : Forstmoser, P., Giger, H., Heini, A., Schlupe, R., W. (Hrsg.). Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag. Zürich : Schulthess, 1989, s. 631.

⁵ Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 745.

⁶ Schmid, N. Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013, s. 263.

bezprostředně porušit práva konkrétní osoby. Důvodem je, že nebezpečí, které hrozí zájmu chráněnému trestním zákonem, je zatím příliš vzdálené. V případě ohrožovacích trestných činů je třeba rozlišovat mezi abstraktními a konkrétními ohrožovacími delikty. Konkrétní ohrožovací delikt⁷ má pravidelně za následek bezprostřední porušení práv, nebo jeho spáchání způsobí bezprostřední nebezpečí pro individuální osoby. U abstraktní ohrožovací delikt⁸ je situace obdobná jako u přípavných jednání. Naplnění skutkové podstaty abstraktní ohrožovacího deliktu může jen výjimečně vést k bezprostřednímu porušení práv. Příkladem takové výjimky může za určitých okolností být trestný čin legalizace výnos z trestné činnosti (§ 305bis StGB). Právním statkem, který tato skutková podstata chrání, je řádné fungování tržního hospodářství. Na první pohled by se proto mohlo zdát, že spáchání trestného činu legalizace výnos z trestné činnosti nemůže porušit práva individuálních osob, nebo nositelem chráněného právního statku je stát. Podle názoru Spolkového soudu⁹ však řádné fungování tržního hospodářství není jediným zájmem, který má být touto skutkovou podstatou chráněn. Kromě řádného fungování tržního hospodářství se sekundárně sleduje také usnadnění znovunabytí majetkových hodnot oděraných základnou trestnou činností. Spolkový soud proto dovodil, že osoba, která byla poškozena základnou trestnou činností (např. podvodem), je v trestním řízení vedeném pro trestný čin legalizace výnosu z trestné činnosti také poškozeným, pokud tzv. praní peněz zmašlo navrácení majetkových hodnot, které jí byly základnou trestnou činností oděrány. Naproti tomu pokud tato navazující trestná činnost navrácení neoprávně oděraných majetkových hodnot jen ohrozila, nelze osobu, která byla poškozena základnou trestnou činností považovat za poškozeného trestným činem legalizace výnosu z trestné činnosti.

1. 1. 1. 3. Osoby

Poškozeným mohou být fyzické i právnické osoby.¹⁰ Pro postavení poškozeného není překážkou, že určitá osoba nemá plnou způsobilost k právním úkonům. Poškozeným se mohou stát např. nezletilci (§ 13 ZGB), osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům (§ 19d ZGB), nebo právnické osoby, které nemají ustanoveny orgány v souladu se zákonem a stanovami (§ 54 ZGB).

⁷ např. trestný čin neposkytnutí pomoci (§ 127 StGB), nebo trestný čin obecného ohrožení spáchaný prostřednictvím výbušniny a jedovatého plynu (§ 224 StGB), exploze plynu, benzínu a petroleje (§ 223 StGB), nebo povodně, sesuvy půdy a skalního masivu (§ 227 StGB).

⁸ např. trestný čin porušení pravidel silničního provozu podle § 90 SVG.

⁹ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 8. září 2003. In: Sbíрка rozhodnutí Spolkového soudu, ročník 129, svazek IV, s. 322.

¹⁰ Oberholzer, N. Grundzüge des Strafprozessrechts. 3. Aufl. Bern: Stämpfli, 2012, s. 188.

Status poškozeného je však podmíněn právní subjektivitou.¹¹ Útvary bez právní subjektivity (např. smlouva o sdružení podle § 530 a.n. OR) nemohou mít status poškozeného ve smyslu § 115 StPO. Byl-li trestný čin spáchan k tíži sdružení, jsou poškozenými fyzické a právnické osoby, které jsou jeho členy. Procesní práva poškozeného mohou vykonávat členové sdružení jen společně. Spáchá-li trestný čin k tíži sdružení jeho člen, nemůže vystupovat zároveň v roli poškozeného. Procesní práva poškozeného pak vykonávají členové, kteří se na trestném činu neúčastnili. Stejně principy platí pro případ, že byl trestný čin spáchan k tíži společnosti dle § 602 ZGB).

Právní subjektivita musí existovat v době spáchání trestného činu a trvat po dobu trestního řízení. Fyzické osoby proto mohou mít postavení poškozeného od narození do smrti (§ 31 odst. 1 ZGB). Právnické osoby musí být v době spáchání trestného činu zapsané v obchodním rejstříku, pokud má zápis konstitutivní význam (např. u obchodních společností podle § 52 odst. 1 ZGB). Má-li zápis pouze deklaratorní význam (např. u spolků podle § 61 odst. 2 ZGB), mají právnické osoby právní subjektivitu již ode dne svého založení. Právnická osoba ztrácí právní subjektivitu výmazem z obchodního rejstříku. Zrušení právnické osoby, likvidace, nebo prohlášení konkurzu nemají na její právní způsobilost žádný vliv.

Ztráta právní subjektivity v období mezi spácháním trestného činu a pravomocným ukončením trestního řízení je řešena institutem právního nástupce. Země-li během trestního řízení poškozená fyzická osoba, přechází její procesní práva za podmínek § 121 odst. 1 StPO na dlece.¹² Zanikne-li však poškozená právnická osoba, je přechod jejich procesních práv na právního nástupce vyloučen. Z tohoto pravidla existují dvě výjimky. První výjimka se týká poškozených právnických osob, které zanikají v důsledku strukturálních změn.¹³ Druhá výjimka se týká výmazu právnické osoby, která přemístila své sídlo do zahraničí (§ 127 HRegV). Právnická osoba, jejíž procesní práva po výmazu z obchodního rejstříku nepřecházejí na právního nástupce, může za podmínek § 164 odst. 1 písm. a), b) HRegV požádat o opětný zápis do obchodního rejstříku. O tento zápis lze požádat, pokud se objevila pohledávka, která nebyla v trestním řízení před zánikem právnické osoby uplatněna, nebo když se právnická osoba před výmazem z obchodního rejstříku stala soukromým žalobcem.

¹¹ Hauser, R., Schweri, E., Hartmann, K. Schweizerisches Strafprozessrecht. 6. Aufl. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2005, s. 142.

¹² Viz kapitola 1. 5.

¹³ Viz kapitola 1. 5. 2.

1. 1. 2. Poškozený podle 1. 115 odst. 2 StPO

Podle 1. 115 odst. 2 StPO je poškozeným také osoba, která je oprávněná podat soukromou žalobu v trestním řízení. Právo podat soukromou žalobu v trestním řízení vyplývá z 1. 30 StGB, nebo z ustanovení zvláštních zákonů.

Podle 1. 30 odst. 1 StGB je k podání soukromé žaloby v trestním řízení oprávněn každý, kdo byl návrhovým deliktem¹⁴ poškozen. Bylo již známo, že nauka považuje za poškozeného pouze nositele právního statku, který byl trestným činem bezprostředně zasažen. Naproti tomu praxe přiznává právo na podání soukromé žaloby také osobám, které nejsou nositeli dotčeného právního statku. Tak například Spolkový soud¹⁵ přiznal právo podat soukromou žalobu nejen vlastníkově, ale i nájemci, který měl odcizenou věc v držení. Nájemce, a pokud není nositelem příslušného právního statku (tj. vlastnictví), je podle názoru Spolkového soudu oprávněn podat soukromou žalobu, nebo v případě odcizení pronajímané věci může být v konkrétním případě více poškozen, než vlastník samotný.

Byl-li návrhový delikt spáchán proti osobě, která nemá plnou způsobilost k právním úkonům, disponuje s právem na podání soukromé žaloby jeho zákonný zástupce (1. 30 odst. 2 StGB). Zastupuje-li poškozeného poručník nebo opatrovník, disponuje s právem na podání soukromé žaloby také orgán sociálně-právní ochrany dětí. Právo zákonného zástupce, případně orgánu sociálně-právní ochrany dětí, je v tomto případě samostatné a nezávislé na vůli poškozeného.¹⁶

Zvláštním ustanovením, které přiznává právo k podání soukromé žaloby je například 1. 23 UWG. V případě spáchání trestného činu nekalé soutěže přiznává citované ustanovení právo na podání soukromé žaloby organizacím na ochranu spotřebitelů, a dále profesním nebo zájmovým spolkům, které jsou podle stanov oprávněny hájit ekonomické zájmy svých členů.

1. 2. Ob

Obětí je podle 1. 116 odst. 1 StPO poškozený, který v důsledku trestného činu utrpěl na své tělesné, sexuální nebo psychické integritě. Postavení oběti má tudíž někdo, kdo splňuje kumulativně dvě podmínky. Za prvé, dotyčná osoba musí být poškozeným ve smyslu 1. 115

¹⁴ Návrhovými delikty jsou ty, které trestné činy proti majetku, trestné činy ublížení na zdraví podle 1. 123 odst. 1 a 1. 125 odst. 1 StGB, trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, trestné činy nebezpečného vyhrožování (1. 180 StGB), trestné činy záležející v sexuálním obtěžování, trestné činy porušování domovní svobody (1. 186 StGB), trestné činy exhibicionismu (1. 194 StGB), trestné činy zanedbání povinné výživy (1. 217 StGB), trestné činy únosu dítěte (1. 220 StGB), nebo trestné činy porušující předpisy o pravidlech hospodářské soutěže.

¹⁵ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 20. prosince 1991. In: Sběrka rozhodnutí Spolkového soudu, ročník 117, svazek IV, s. 437.

¹⁶ Donatsch, A. Schweizerisches Strafgesetzbuch. Kommentar. 19. Aufl. Zürich: Orell Füssli, 2013, s. 91.

StPO. Za druhé, trestný čin musí vyvolat zákonem popsané úinky, tj. musí porušit její tělesnou, sexuální nebo psychickou integritu. Pojem tzv. příbuzný obětí je tudíž užší, než pojem poškozeného ve smyslu § 115 odst. 1 StPO. Poškozený nemusí být vždy obětí, ale každá oběť musí být zároveň poškozeným. Oproti poškozenému je tento pojem užší také v tom smyslu, že obětí může být pouze fyzická osoba.

1. 3. Příbuzní

Švýcarský trestní zákon rozlišuje dvě kategorie příbuzných. Jsou to příbuzní poškozeného, a příbuzní obětí trestného činu.

Příbuznými poškozeného jsou podle § 110 odst. 1 StGB manžel, registrovaný partner, příbuzný v pokolení příjímém, plnorodý a polorodý sourozenec, adoptivní rodič, adoptovaný sourozenec nebo adoptované dítě.

Příbuznými obětí trestného činu (tzv. nepřijímé obětí) jsou podle § 116 odst. 2 StPO manžel, dítě, rodič nebo jiné blízké osoby. Do kategorie „jiných blízkých osob“ mohou podle konkrétních okolností případu spadat sourozenci, partneři, nebo přátelé.¹⁷

1. 4. Soukromý žalobce

Soukromým žalobcem se může stát poškozený (§ 118 odst. 1 StPO), oběť (§ 116 odst. 1 StPO), příbuzní obětí, kteří v rámci obviněnému uplatní své vlastní soukromoprávní nároky (§ 117 odst. 2, § 122 odst. 2 StPO), nebo právní nástupce poškozeného (§ 121 odst. 1, 2 StPO). Postavení soukromého žalobce získávají jmenované osoby ústním nebo písemným prohlášením učiněným do protokolu, ve kterém projeví voli účastnit se na trestním řízení jako trestní nebo civilní žalobce, případně v obojím postavení (§ 118 odst. 1, § 119 odst. 2 StPO). Projev voli účastnit se na trestním řízení jako civilní nebo trestní žalobce je jednáním, které vyžaduje způsobilost k právním úkonům (§ 13 a § 54 ZGB). Prohlášení je nutno učinit v rámci orgánu určeného v trestním řízení (tj. policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci) nejpozději do konce přípravného řízení (§ 118 odst. 3 StPO). O možnosti učinit prohlášení, včetně právních úkonů, které toto podání vyvolává, je povinen státní zástupce po zahájení přípravného řízení oprávněná osoba poučit (§ 118 odst. 4 StPO).

Návrh na trestní stíhání ohledně kterého z návrhových deliktů má podle § 118 odst. 2 StPO stejné úinky, jako prohlášení ve výše uvedeném smyslu. Pokud návrhovatel nemá zájem o postavení soukromého žalobce, musí se tohoto práva výslovně vzdát. Rezignace na

¹⁷ Gomm, P., Zehntner, D. Kommentar zum Opferhilfegesetz. 3. Aufl. Bern : Stämpfli, 2009, s. 30-31.

status soukromého žalobce neznamena zp tvzetí návrhu na trestní stíhání. V trestním ízení lze pokračovat i tehdy, když návrhovaatel nevystupuje v postavení soukromého žalobce.¹⁸

Trestní oznámení ohledn n kterého z návrhových delikt se považuje za návrh na trestní stíhání. Podle l. 118 odst. 2 StPO proto automaticky zakládá postavení soukromého žalobce. Pokud se trestní oznámení týká jiného než návrhového deliktu, oznamovatel se soukromým žalobcem nestane.¹⁹

1. 5. Právní nástupce poškozeného

Ustanovení l. 121 StPO íká, že právním nástupcem poškozeného se mohou stát jeho p íbuzní prost ednictvím d dictví, nebo jiné právní subjekty, na které ze zákona p ešly soukromoprávní nároky z trestného ínu vzešlé. Pokud n kdo nabude soukromoprávní nároky p evodem, nem že vstoupit do procesních práv poškozeného. Nap . p evede-li poškozený své soukromoprávní nároky smlouvou o postoupení pohledávky (l. 164 OR), nevstupuje cesioná do jeho procesních práv v trestním ízení. Z toho d vodu se cesioná nem že stát soukromým žalobcem, a nem že ani pokračovat v již podané trestní nebo civilní žalob . Smlouva o postoupení pohledávky zakládá cesioná i jen postavení jiného ú astníka trestního ízení (l. 105 StPO). Krom práva na podání civilní žaloby v trestním ízení z stávají poškozenému jako cedentovi všechna procesní práva, zejména právo podat trestní žalobu.

Právní nástupnictví se uskute ní jen v p ípad , že se poškozený za života nevzdal práva stát se soukromým žalobcem (srov. l. 121 odst. 1 StPO). Vzdání se tohoto práva, p íp. zp tvzetí civilní žaloby v adhezním ízení, je definitivní, a p sobí i v í právním nástupc m poškozeného, pokud bylo u in no p ed tím, než soukromoprávní nároky p ešly na právního nástupce. Pokud poškozený zem e po p ípravném ízení (tj. po podání obžaloby) bez toho, aby se stal soukromým žalobcem, má to v í právním nástupc m stejné ú inky, jako kdyby se tohoto práva vzdal výslovným prohlášením.

1. 5. 1. D dci

Zem e-li poškozený, aniž by se vzdal práva stát se soukromým žalobcem, p echázejí jeho procesní práva na p íbuzné, kte í zd dili soukromoprávní nároky z trestného ínu vzešlé. Zem e-li p ímá ob , vstupují do jejich procesních práv jen ty nep ímé ob tí, které jsou p íbuznými ve smyslu l. 110 odst. 1 StGB. U ostatních nep ímých ob tí (nap .

¹⁸ Riklin, F. Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar. 1. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2010, s. 235.

¹⁹ Goldschmid, P., Maurer, T., Sollberger, J. Kommentierte Textausgabe zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO) vom 5. Oktober 2007. Bern : Stämpfli, 2008, s. 97.

neregistrovaný partner), nepichází právní nástupnictví v úvahu.

Omezení právních nástupců na příbuzné poškozeného komplikuje aktivní legitimaci v adhezním řízení. Všichni dědic (tj. jak zákonní, tak testamentární) nabývají majetkové hodnoty po zstaviteli ze zákona (§ 560 odst. 2 ZGB). Existuje-li několik oprávněných dědic, pak se pozstalost až do pravomocného ukončení děického řízení nachází ve společenství dědic (§ 602 ZGB). O pozstalosti (včetně nároků z trestného činu vzešlých) mohou dědici rozhodovat jen společně. Při procesním uplatnění odkázaných nároků vzniká nucené společenství. Žádný z dědic nemůže s tímto nároky nakládat samostatně a nezávisle na ostatních dědicích. Ustanovení § 121 odst. 1 StPO však omezuje aktivní legitimaci dědic pouze na příbuzné poškozeného ve smyslu § 110 odst. 1 StGB. Skládá-li se společenství dědic jak z příbuzných poškozeného, tak z jiných dědic, postrádají příbuzní poškozeného aktivní legitimaci v adhezním řízení. Tento nesoulad se v praxi řeší tak, že do procesních práv poškozeného vstoupí jak příbuzní poškozeného, tak zbylí dědici. Je to jediný způsob, jak lze před pravomocným ukončením děického řízení vytvořit v adhezním řízení nucené společenství.²⁰

1. 5. 2. Další právní nástupci

Do procesních práv poškozeného mohou vstoupit jen takové právní subjekty, které nabyly jeho pohledávky ze zákona. Pohledávky poškozeného takto nabývají pojiškovny (§ 72 odst. 1 VVG), kantony podporující oběti trestných činů (§ 7 OHG), nebo majetková podstata po prohlášení konkurzu na poškozeného.

Pokud v období mezi spácháním trestného činu a pravomocným ukončením trestního řízení dojde u poškozené právnické osoby k fúzi, rozdělení, odštěpení nebo převodu majetku, pak je nastupující právnická osoba pouze nepřímo poškozená, a proto nemůže být poškozeným ve smyslu § 115 StPO. Lze si proto klást otázku, zda nastupující právnická osoba jako nabyvatel pohledávky vstupuje také do procesních práv poškozeného. Při odštěpení (§ 29 písm. b) FusG) a převodu majetku (§ 69 FusG) přecházejí aktiva a pasiva na nabývací právnickou osobu. Patří-li soukromoprávní nárok pocházející z trestného činu do aktiv převedených smlouvou, je nabývací právnická osoba v podobném postavení, jako cesionář. Postavení poškozeného proto zůstává převáděcí právnické osobě, nebo přičto strukturálních změnách nedochází k jejímu zániku. Právní nástupnictví se proto nerealizuje. Při rozdělení právnické osoby (§ 29 písm. a) FusG), nebo její fúzi s jinou právnickou osobou

²⁰ Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. (Hrsg.). Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 795.

(1. 3 odst. 1 FusG) se poškozená právnická osoba zruší, a následně vymaže s obchodního rejstříku. Ztratí-li poškozená právnická osoba právní subjektivitu, nastává analogická situace jako u právního nástupnictví z důvodu důdké posloupnosti. Jelikož fúze a rozdělení právnických osob zakládá zákonnou univerzální sukcesi, lze přiznat postavení právního nástupce poškozeného také nastupující právnické osobě.²¹

2. Procesní práva poškozeného, oběti, příbuzných, soukromého žalobce a právního nástupce poškozeného

Poškozený, který nemá zároveň status soukromého žalobce, není „*stranou*“ trestního řízení (1. 104 odst. 1 StPO), ale jen „*jiným účastníkem trestního řízení*“ (1. 105 odst. 1 StPO). Ustanovení 1. 105 odst. 2 StPO říká, že byl-li jiný účastník trestního řízení na svých právech bezprostředně dotčen, náleží mu jen taková procesní práva strany trestního řízení, která jsou nezbytná k hájení jeho zájmů. V případě poškozeného je jedním z takových práv například právo nahlížet do spisů²² nebo právo být pozván na jednání o narovnání s obviněným (1. 316 odst. 2 StPO). Jinak se rozsah procesních práv jednotlivých poškozených bude lišit podle konkrétních okolností případu.

Pokud se oběť nestane soukromým žalobcem, nemůže být stranou trestního řízení, ale jen jiným účastníkem trestního řízení (1. 105 odst. 1 StPO). Potud se její postavení ve srovnání s poškozeným neliší. Oproti poškozenému jsou však její procesní práva širší. Nezávisle na postavení soukromého žalobce požívá zvláštních práv, která slouží k její ochraně před tzv. sekundární viktimizací. Ustanovení 1. 117 odst. 1 StPO uvádí demonstrativně právo na ochranu osobnosti, právo na doprovod důvodníkem, právo na ochranná opatření, právo odepřít výpověď, právo na informace nebo právo na zvláštní složení soudu.

Soukromý žalobce je podle 1. 104 odst. 1 písm. b) StPO stranou trestního řízení. Strany trestního řízení mají podle 1. 107 odst. 1 StPO právo nahlížet do spisů, účastnit se všech jednání v rámci trestního řízení, zvolit si právního zástupce, vyjádřit se k věci nebo navrhnout provedení důkazů. Soukromý žalobce má za podmínek 1. 136 StPO právo na bezplatné právní zastoupení, právo přednést závěrečnou řeč v hlavním líčení (1. 346 odst. 1 StPO) a právo podat stížnost proti odložení věci nebo zastavení trestního stíhání. Soukromý žalobce má také k dispozici všechny opravné prostředky, tj. stížnost, odvolání, návrh na

²¹ Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. (Hrsg.). Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 796.

²² Goldschmid, P., Maurer, T., Sollberger, J. Kommentierte Textausgabe zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO) vom 5. 10. 2007. Bern : 2008, s. 93.

obnovu řízení a stížnost před Spolkovým soudem.

Příbuzní poškozeného nemají žádná procesní práva, nejsou tedy ani jinými účastníky řízení ve smyslu § 105 odst. 1 StPO. Podle § 121 odst. 1 StPO však vstupují po smrti poškozeného do jeho procesních práv, pokud se poškozený za života nevzdal práva stát se soukromým žalobcem.

Příbuzní oběti mají oproti příbuzným poškozeného samostatná procesní práva. Pokud v trestním řízení uplatnili proti obviněnému své vlastní občanskoprávní nároky, mají podle § 117 odst. 3 StPO stejná práva, jako tzv. příímé oběti. Zejména mají právo stát se (vedle tzv. příímé oběti) soukromým žalobcem, a účastnit se na trestním řízení jako trestní nebo civilní žalobce. V případě smrti příímé oběti vstupují za podmínek § 121 odst. 1 StPO do jejich procesních práv, stejně jako příbuzní poškozeného.

Pokud je právním nástupcem někdo jiný, než příbuzný poškozeného, který cestou diktivní vstoupil do procesních práv svého předchůdce, shoduje se nauka na tom, že mu náleží pouze právo podat civilní žalobu. Z jiných procesních práv mu náleží pouze ty, které souvisejí s prosazováním civilní žaloby. Tento rozsah práv vyplývá jednoznačně z ustanovení § 121 odst. 2 StPO. V literatuře je sporné, zda se § 121 odst. 2 StPO vztahuje rovněž na příbuzné poškozeného, kteří podle prvního odstavce vstupují do všech procesních práv zemřelého poškozeného. V centru pozornosti stojí otázka, zda příbuzným poškozeného náleží pouze právo k civilní žalobě (stejně jako jiným právním nástupcům ze zákona), nebo také právo k trestní žalobě. Odpůrci²³ trestní žaloby namítají, že právo na podání trestní žaloby nemůže být na rozdíl od pohledávek předmetem diktivní. Dále argumentují tím, že § 121 odst. 2 StPO mluví obecně o právních nástupcích ze zákona. Podle nich proto není vhodné privilegiovat diktivce před jinými právními nástupci. Zastánci²⁴ trestní žaloby se opírají zejména o § 30 odst. 4 StGB, podle kterého mohou příbuzní poškozeného podat trestní žalobu za podmínky, že se poškozený tohoto práva za života nevzdal.

²³ Lieber, V. Parteien und andere Verfahrensbeteiligte nach der neuen schweizerischen Strafprozessordnung. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht, 2008, . 2, s. 182; Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. (Hrsg.). Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 796.

²⁴ Schmid, N. Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013, s. 273; Goldschmid, P., Maurer, T., Sollberger, J. Kommentierte Textausgabe zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO) vom 5. 10. 2007. Bern : 2008, s. 99; Maurer, T. Das bernische Strafverfahren. 2. Aufl. Bern : Stämpfli, 1999, s. 128.

3. Základní instituty adhezního řízení

Aby bylo možné podat výklad o tom, jak adhezní řízení probíhá, je nezbytné se nejdříve vnovat tomu, kdo má být subjektem tohoto řízení a co je jeho předmětem.

3. 1. Subjekty adhezního řízení

Subjektem adhezního řízení je ten, kdo má vliv na jeho průběh, a kterému zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti. Do kategorie subjektů vstupují jak orgány ve veřejnoprávní – vrchnostenské (soud, státní zástupce, policie), tak osoby soukromého práva. Jelikož adhezní řízení je řízením sporným, mají na existenci a postup v něm největší vliv jeho strany. Stranou adhezního řízení je osoba, která v něm uplatňuje soukromoprávní nároky (navrhovatel), a osoba, která má tyto nároky uspokojit (odpověďce).

3. 1. 1. Navrhovatel

Ve švýcarském adhezním řízení má obanskoprávní nároky uplatňovat pouze soukromý žalobce (§ 122 odst. 1 StPO). Soukromým žalobcem se může stát poškozený, oběť, příbuzní oběti, nebo právní nástupce poškozeného.²⁵ Postavení soukromého žalobce jako navrhovatele v adhezním řízení nabývají tyto osoby prohlášením, ve kterém uvedou, že se na trestním řízení chtějí účastnit jako civilní žalobci.

3. 1. 2. Odpověďce

Podle § 124 odst. 2 StPO lze v adhezním řízení uplatňovat obanskoprávní nároky proti obviněnému. Obviněným je ten, kdo je v trestním oznámení, návrhu na trestní stíhání, nebo v procesním úkonu orgánu činného v trestním řízení ze spáchání trestného činu podezírán, obviněn nebo obžalován (§ 111 odst. 1 StPO).

Obviněným může být fyzická i právnická osoba. Proti právnickým osobám lze trestní řízení vést jen za podmínek § 102 StGB. Právnická osoba odpovídá za trestný čin v rámci subsidiární (§ 102 odst. 1 StGB) a nezávislé trestní odpovědnosti (§ 102 odst. 2 StGB). Subsidiární trestní odpovědnost je koncipována tak, že právnická osoba odpovídá za jakýkoliv trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku (příp. vedlejších trestních zákonech) tehdy, pokud není možno připsat toto protiprávní jednání konkrétní fyzické osobě. Nezávisle na trestní odpovědnosti fyzické osoby přichází trestní odpovědnost právnické osoby v úvahu

²⁵ Viz kapitolu 1. 4.

pouze u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Jedná se o trestný čin zločinecké organizace (§ 1. 260ter StGB), financování terorismu (§ 1. 260^{quinquies} StGB), praní peněz (§ 1. 305bis StGB), a úplatkářství (§ 1. 322ter, 322^{quinquies}, 322^{septies} StGB a § 1. 4a odst. 1 písm. a) UWG).

Podle § 1. 3 JStPO a contrario je právní úprava adhezního řízení aplikovatelná také na trestní řízení proti mladistvému, tj. osobě, která spáchala trestný čin mezi desátým a osmnáctým rokem života.

V adhezním řízení nelze obanskoprávní nároky uplatňovat proti osobě, která místo obviněného odpovídá poškozenému za škodu způsobenou trestným činem (např. zaměstnavatel, stát, pojišťovna).²⁶ Vzniknou-li pochybnosti o tom, zda byly naplněny předpoklady odpovědnosti za škodu této osoby, má poškozený možnost uplatnit konkurující soukromoprávní nároky jak v adhezním řízení proti obviněnému, tak v obanskoprávním, resp. jiném příslušném řízení proti této osobě. Poškozený ztrácí aktivní legitimaci v adhezním řízení, jakmile tato osoba nahradí škodu způsobenou trestným činem. Tato osoba pak vstupuje do procesních práv poškozeného podle toho, zda jde o stát nebo jinou odpovědnou osobu. Stát nemůže své nároky na náhradu škody uplatnit v rámci adhezního řízení, nebo jsou svou povahou veřejnoprávní (k tomu srov. kapitolu 3. 2. 1.).

Odpovědnost této osoby za škodu záleží na tom, zda obviněný spáchal trestný čin v rámci plnění svých pracovních úkolů nebo výlučně ve svém zájmu (tzv. exces). V případě excesu je v adhezním řízení aktivně legitimován poškozený, nebo obviněný odpovídá za škodu způsobenou trestným činem. Spáchal-li obviněný trestný čin v rámci plnění svých pracovních úkolů, je v adhezním řízení aktivně legitimován zaměstnavatel, který poškozenému odpovídá za škodu způsobenou obviněným. Na počátku přípravního řízení nemusí být zřejmé, zda poškozenému za škodu způsobenou trestným činem odpovídá obviněný nebo tato osoba. Z toho důvodu je připraveno právo uplatnit soukromoprávní nároky v adhezním řízení jak poškozenému, tak zaměstnavateli. Před soudem může v roli civilního žalobce vystupovat jen ten, kdo je v obžalobě označen za poškozeného.²⁷

3. 2. Podmínky adhezního řízení

Podmínkami adhezního řízení mohou být podle § 1. 122 odst. 1 StPO obanskoprávní nároky, které pocházejí z trestného činu.

²⁶ Schmid, N. Schweizerische Strafprozessordnung (StPO). Praxiskommentar. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013, s. 205.

²⁷ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 15. února 1996. In : Sběrka rozhodnutí Spolkového soudu, ročník 122, svazek IV, s. 71.

3. 2. 1. Ob anskoprávní nároky

Při výkladu pojmu „ob anskoprávní nárok“ se vychází z toho, že adhezní řízení je civilní řízení integrované do řízení trestního.²⁸ Předmět adhezního řízení je tudíž omezen na nároky, které jsou způsobilé být předmětem žádného ob anskoprávního řízení. Proto v něm nelze uplatňovat například ošklivé pohledávky státu, nebo nároky vyplývající z odpovědnosti Spolku (tj. Švýcarské konfederace) a kantonu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.²⁹

Podle nauky³⁰ má adhezní řízení charakter sporného řízení. Z hlediska druhu petit proto vychází v úvahu zejména návrh na plnění a návrh na určení, například návrh na vznik, změnu či zánik právního vztahu. V návrhu na plnění se lze domáhat například náhrady škody (čl. 41 a n. OR), zadostiučinění (čl. 46 a n. OR), vydání bezdůvodného obohacení, vydání věci (čl. 641 a n. ZGB), upuštění od neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti (čl. 28a odst. 1.1 ZGB), odstranění následků neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti (čl. 28a odst. 1.2 ZGB), nebo uveřejnění rozhodnutí (čl. 28a odst. 2 ZGB). V návrhu na určení může poškozený žádat například stanovení neplatnosti smlouvy, určení, že zásah do práva na ochranu osobnosti byl neoprávněný (čl. 28a odst. 1.3 ZGB), nebo vyslovení, že zápis v pozemkové knize, nebo jeho výmaz, byl protiprávní (čl. 975 ZGB). V návrhu na vznik, změnu či zánik právního vztahu lze požadovat například prohlášení neplatnosti závazku z důvodu spáchání trestného činu. Většina autorů³¹ se shoduje na tom, že v adhezním řízení nejsou přípustné návrhy ve věcech osobního stavu. Před trestním soudem se proto nelze domáhat například stanovení neplatnosti manželství z důvodu spáchání trestného činu dvojím manželství (čl. 105.1 ZGB). Stanovisko, že věci osobního stavu do adhezního řízení nepatří, je obhajováno rovněž způsobilým. Nejastěji se uvádí, že samotné věci v civilní řízení z důvodu veřejného zájmu oprávněni volně disponovat (a proto se do sporného adhezního řízení nehodí), spory vyplývající z rodinného práva postrádají souvislost s trestným činem, nebo provádění dlekaz v záležitostech osobního stavu by mohlo kolidovat se zásadou rychlosti trestního řízení.³²

²⁸ Domenig, J. Die Adhensionsklage im Bündner Strafprozess. Zürich : Juris Druck, 1990, s. 53-54.

²⁹ Riklin, F. Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar. 1. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2010, s. 237.

³⁰ Isch, U. Die Stellung des Geschädigten im solothurnischen Strafprozess. Bern : Biberist Bütiger, 1971, s. 82.

³¹ Aeschlimann, J. Einführung in das Strafprozessrecht. Die neuen bernischen Gesetze. Bern : Paul Haupt, 1997, s. 166; Domenig, J. Die Adhensionsklage im Bündner Strafprozess. Zürich : Juris Druck, 1990, s. 55; Isch, U. Die Stellung des Geschädigten im solothurnischen Strafprozess. Bern : Biberist Bütiger, 1971, s. 84; Bommer, F. Offensive Verletztenrechte im Strafprozess. Bern : Stämpfli, 2006, s. 50-51.

³² Podle čl. 313 odst. 2 StPO provádí státní zástupce dlekaz potěbně k rozhodnutí o civilní žalobě, pokud tím nezpůsobí podstatné přetahy v trestním řízení. Uvedené pravidlo je aplikovatelné i v řízení před soudem (srov. Schmid, N. Schweizerische Strafprozessordnung (StPO). Praxiskommentar. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013, s. 607).

3. 2. 2. Souvislost s trestným činem

Obanskoprávní nároky mohou v souladu s § 1. 122 odst. 1 StPO pocházet z trestného činu, pokud s ním souvisejí.³³ A koliv hranice „souvislosti s trestným činem“ nejsou doposud přesně vymezeny, má se za to, že podmínku souvislosti splní všechny obanskoprávní nároky, které mají určitý vztah k trestnému činu. Předmět adhezního řízení není zejména omezen na nápravu stavu, který byl jednáním popsáním ve skutkové podstatě bezprostředně vyvolán. V adhezním řízení lze požadovat například náhradu škody, která vznikla nedbalostním poškozením v případě spáchání trestného činu ublížení na zdraví nebo trestného činu porušení pravidel silničního provozu. Soukromý žalobce může tudíž uplatňovat i tzv. vedlejší škody, pokud vznikly v souvislosti se stíhaným trestným činem.

Podmínku souvislosti s trestným činem nelze smýšlet s jinou souvislostí, jako obecným předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu. Předmět adhezního řízení je tudíž užší, než množina nároků uplatnitelná v rámci žádného obanskoprávního řízení.

4. Průběh adhezního řízení

Průběh adhezního řízení lze rozdělit do 4 fází. Jsou jimi uplatnění soukromoprávního nároku (zahájení řízení), rozhodnutí o soukromoprávním nároku, opravné řízení, a výkon rozhodnutí.

4. 1. Zahájení adhezního řízení

Adhezní řízení je zahájeno okamžikem, kdy poškozený učiní prohlášení v ústním orgánem vinným v trestním řízení, že se chce účastnit na trestním řízení jako civilní žalobce (§ 1. 122 odst. 3 StPO).

4. 1. 1. Ústní prohlášení

Prohlášení, kterým poškozený vyjádří v ústním orgánem se na trestním řízení jako civilní žalobce, je podle § 1. 118 odst. 3 StPO možné učinit do konce přípravního řízení. Ustanovení § 1. 94 odst. 1 StPO říká, že zmeškala-li strana trestního řízení lhůtu k procesnímu úkonu bez

Odmítne-li soud návrhy soukromého žalobce na provedení důkazů, je další postup v adhezním řízení závislý na tom, zda soud uzná obžalovaného vinným nebo ho viny zproští. Po vydání zprošťujícího rozsudku odkáže soukromého žalobce na obanskoprávní řízení. Vydá-li odsuzující rozsudek, je povinen rozhodnout o civilním žalobci alespoň do základu, a výši nároku ponechat na obanskoprávní řízení, nebo, je-li civilním žalobcem obě strany, že soud plnohodnotně rozhodne o jejím nároku poté, co rozhodne o vinnosti a trestu obviněného.

³³ Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. (Hrsg.). Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 788.

svého zavinění, může požádat o její navrácení. Nesplní-li proto po zahájení přípravného řízení státní zástupce svoji povinnost poukázat poškozeného o možnosti uinit prohlášení (§ 118 odst. 4 StPO), může poškozený požádat o navrácení lhůty, pokud není osobou znalou práva, a v trestním řízení nemá právního zástupce. V tomto případě může být prohlášení učiněno ještě do doby zahájení hlavního líčení.

4. 1. 2. Forma a obsah prohlášení

Prohlášení je třeba podat ústně nebo písemně do protokolu (§ 119 odst. 1 StPO). Civilní žalobce by měl spolu s prohlášením uvést důvod a výši nároku spolu s důkazním prostředkem, kterého se dovolává (§ 123 odst. 1 StPO). Chybí-li ze zájmu tyto podstatné náležitosti, nezpůsobuje to neúčinnost civilní žaloby. To znamená, že i nevyříšený a neodvodněný návrh je způsobilý založit pékážku litispendence, nebo přerušit promlčecí lhůtu. Civilní žalobce může důvod a výši nároku doplnit nejpozději v závěrečné části (§ 123 odst. 2 StPO). Důkazní prostředek je však povinen označit důvod, a to do konce dokazování v hlavním líčení (§ 345 StPO). Neuvedení důvodu a výše pohledávky na straně jedné, a neoznačení důkazního prostředku na straně druhé, mají pro civilního žalobce odlišné následky. Neobsahuje-li civilní žaloba důvod a výši nároku, může být poškozený v nejhorším případě odkázán na ústřední občanskoprávní řízení (§ 126 odst. 2 písm. b) StPO). Opomene-li však civilní žalobce navrhnout prostředek, který má prokázat jeho soukromoprávní nárok, a existence tohoto nároku nevyplyne ani z proběhlého vyšetřování, je soud oprávněn jeho návrh zamítnout (§ 8 ZGB, § 41 a n. OR). Zamítavé rozhodnutí trestního soudu tvoří po nabytí právní moci pékážku v civilním řízení.

4. 1. 3. Právní účinky prohlášení

4. 1. 3. 1. Vznik pékážky litispendence

Pékážka litispendence je založena prohlášením poškozeného o tom, že se chce na trestním řízení účastnit jako civilní žalobce (§ 122 odst. 3 StPO). S ohledem na časové možnosti podání prohlášení vzniká pékážka zahájeného řízení ještě před tím, než se trestní věc na podklad obžaloby podané státním zástupcem dostane před soud. Již v tomto ústředním stadiu trestního řízení je podání totožného návrhu před civilním soudem vyloučeno. Na rozdíl od ústředního občanskoprávního řízení³⁴ je v adhezním řízení pékážka litispendence založena i

³⁴ Podle § 62 a 221 odst. 1 ZPO jsou obligatorními náležitostmi žaloby: označení účastníků (jejich zástupců),

nevy ísleným a neod vodn ým návrhem. P í ur ování totožnosti v cí jiným orgánem spoléhal zákonodárce na to, že p edm t sporu, stejn jako ú astníci, jsou v adhezním ízení trestným ínem dostate n vymezeny. P ekážka litispendence zaniká právní mocí rozhodnutí o ob anskoprávních nárocích (l. 81, 437 StPO).

4. 1. 3. 2. *P erušení proml ecí lh ty*

Právo na náhradu škody a poskytnutí zadosti u in ní se proml uje v jednoro ní subjektivní a desetileté objektivní proml ecí lh t (l. 60 odst. 1 OR). Pokud je tato proml ecí doba kratší, než doba proml ení trestní odpov dnosti za ten trestný ín, z n hož ob anskoprávní nároky pocházejí, ídí se proml ení nárok civilního žalobce delší proml ecí dobou (l. 60 odst. 2 OR). Uplatn ním ob anskoprávních nárok v adhezním ízení dochází k p erušení proml ecí lh ty (l. 135 odst. 2 OR). P izná-li trestní soud ob anskoprávní nárok, po íná b žet nová desetiletá proml ecí lh ta (l. 127 OR). Pokud je civilní žalobce odkázán na ob anskoprávní ízení, je k zachování ú ink prohlášení nutno uplatnit právo u p íslušného orgánu ve lh t jednoho m síce (l. 63 ZPO) od vydání na ízení o zastavení, resp. odložení trestního stíhání, nebo od okamžiku nabytí právní moci rozsudku. Civilní žalobce musí p ítom po ítat s kratšími proml ecími lh tami podle l. 60 odst. 1 OR, tj. ro ní subjektivní a desetiletou objektivní proml ecí lh tou.³⁵

4. 2. *Rozhodnutí*

Ve švýcarském adhezním ízení mohou o ob anskoprávních nárocích civilního žalobce rozhodovat orgány ínné v trestním ízení (tj. policie a státní zástupce) a soud.

4. 2. 1. *Orgány ínné v trestním ízení*

Orgány ínné v trestním ízení mohou o ob anskoprávních nárocích rozhodovat v trestním p íkazu (l. 353 odst. 2 StPO), na ízení o odložení trestního stíhání (l. 310 odst. 2 StPO), nebo na ízení o zastavení trestního stíhání (l. 320 odst. 3 StPO). Jelikož tyto orgány nejsou nadány pravomocí vrchnostensky rozhodovat o nárocích civilního žalobce, jejich rozhodování se omezuje na záznam ur íté právní skute nosti nebo odkázání na ob anskoprávní ízení. Orgány ínné v trestním ízení zaznamenají uznání nároku ze strany obvin ného (l. 124 odst. 3 StPO) nebo narovnání mezi civilním žalobcem a obvin ným. Po

žalobní petit, výše nároku, vylí ení rozhodujících skute ností, ozna ení d kaz , datum a podpis.

³⁵ Rehberg, J. Zum zürcherischen Adh sionsprozess. In : Forstmoser, P., Giger, H., Heini, A., Schlupe, R., W. (Hrsg.). Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag. Zürich : Schulthess, 1989, s. 629.

odkázání nároku na obanskoprávní řízení je civilní žalobce oprávněn svoji pohledávku nově uplatnit před civilním soudem. Naproti tomu záznam o uznání nároku obviněným, nebo narovnání mezi ním a civilním žalobcem je rozhodnutím ve věci samé, které nabytím právní moci zakládá předekážku rei iudicate.

4. 2. 2. Soud

Na rozdíl od orgánů jiných v trestním řízení je soud nezávislým justičním orgánem. Proto je oprávněn autoritativně rozhodovat o nárocích civilního žalobce. Pokud o těchto nárocích nerozhodne meritorně, odkáže civilního žalobce na obanskoprávní řízení.

4. 2. 2. 1. Meritorní rozhodnutí

Mezi meritorní rozhodnutí patří výrok o přiznání, resp. o odmítnutí přiznání nároku, rozhodnutí o základu věci a zamítnutí návrhu.

Podle § 126 odst. 1 StPO je soud povinen rozhodnout o obanskoprávních nárocích nejen tehdy, když uznává obviněného vinným, ale i tehdy, pokud ho zprostil obžaloby. Při vydání zprošujícího rozsudku lze o těchto pohledávkách meritorně rozhodnout jen tehdy, pokud má soud skutkový stav spolehlivě zjištěn. Přitom může rozhodnout jak v prospěch, tak v neprospěch poškozeného. Zprostil-li soud obviněného obžaloby, předchází přiznání obanskoprávních nároků v úvahu jen výjimečně. Nejsou-li totiž naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu, nejsou obvykle naplněny ani obecné předpoklady obanskoprávní odpovědnosti ve smyslu § 41 a n. OR, tj. protiprávní jednání, vznik újmy, přímá souvislost a zavinění. Má-li soud dostatečně prokázáno, že předpoklady odpovědnosti za škodu nejsou naplněny, je oprávněn návrh poškozeného zamítnout. Pokud při vydání zprošujícího rozsudku chybí podklad pro pozitivní nebo negativní rozhodnutí o obanskoprávních nárocích, odkáže soud civilního žalobce na obanskoprávní řízení (§ 126 odst. 2 písm. d) StPO).

Aby mohl soud obanskoprávní nárok přiznat, musí být splněny nejen hmotné právní podmínky, nýbrž i obecné a zvláštní procesní podmínky. K obecným procesním podmínkám adhezního řízení patří způsobilost být účastníkem řízení, procesní způsobilost, zastoupení procesně způsobilého poškozeného, neexistence předekážky litispendence nebo předekážky rei iudicate. Zvláštním procesním předpokladem je postavení soukromého žalobce, způsobilý předem t adhezního řízení, včasné prohlášení podle § 118 StPO, poskytnutí jistoty podle § 125 StPO, prokázání důvodu a výše pohledávky, a neexistence důvodu pro odkázání na obanskoprávní řízení. Existují-li ohledně části nároku pochybnosti o tom, že podmínky na

stran civilního žalobce jsou splněny, může soud přiznat nárok jen z části, a zbytek nároku odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. Pokud má soud spolehlivě zjištěno, že nepřiznaná část nároku poškozenému evidentně nenáleží, návrh v tomto rozsahu zamítne.

V praxi se vyskytují situace, kdy existence občanskoprávních nároků je pravděpodobná, ale jejich prokázání vyžaduje nepoměrné náklady. Typickým příkladem jsou pohledávky vyplývající z ublížení na zdraví, kdy zjištění výše náhrady škody, případně zástupu jiných věcných, by vyžadovalo rozsáhlé znalecké dokazování, procesně není poškozeného ještě u konce, anebo se očekávají budoucí zdravotní následky. V těchto případech švýcarský trestní řád dovoluje, aby soud rozhodl pouze o základu věci (§ 126 odst. 3 StPO), tj. o odpovědnostním vztahu mezi obviněným a civilním žalobcem, a rozhodnutí o výši nároku přenechal na řízení ve věcech občanskoprávních. Ustanovení § 126 odst. 3 StPO in fine říká, že nároky menší hodnoty rozhodne soud podle možnosti sám. Zákonodárce zde vycházel ze zkušenosti, že nižší nároky obvykle nevyžadují náročné dokazování. Co se ovšem rozumí „menším nárokem“, není doposud jasné. Právní nauka³⁶ se domnívá, že menší nárok by neměl přesahovat sumu 2000 CHF, nebo to je částka, o které mohou podle § 212 ZPO rozhodnout také úřady provádějící smírčí řízení.

Z pravidla, že soud může o nároku civilního žalobce rozhodnout ve složitých případech pouze co do základu, zná švýcarský trestní řád jednu výjimku. V ustanovení § 126 odst. 4 StPO se říká, že pokud je v adhezním řízení návrhovatelem obžalovaný, je soud za účelem plnohodnotného rozhodnutí o soukromoprávních nárocích oprávněn oddělit rozhodování o vině a trestu od rozhodnutí v adhezním řízení. Trestní řízení se v tomto případě dělí na dvě fáze. Poté co soud rozhodne o vině a trestu obviněného, zahájí předseda senátu jako samosoudce jednání o občanskoprávních nárocích. V tomto jednání je samosoudce (stejně jako senát – srov. § 124 odst. 1 StPO) oprávněn přiznat občanskoprávní nárok bez ohledu na jeho výši. Postup zakotvený ve tvrdém odstavci § 126 StPO je třeba ve vztahu k mezitímnímu rozhodování podle tohoto odstavce považovat za *lex specialis*. Proto i kdyby prokázání nároku obžalovanému vyžadovalo nepoměrné náklady, může soud přistoupit k oddělenému způsobu projednávání, které může vyústit v kladné rozhodnutí co do důvodu i výše.³⁷

Soud má možnost návrh poškozeného zamítnout, pokud není důvodný, poškozenému chybí v něm legitimace (např. z důvodu přechodu nároku na právního nástupce), nebo poškozený nenabídl k prokázání svého nároku žádný důkaz, a takový důkaz nevyplýnul ani

³⁶ Niggli, M., A., Heer, M., Wiprechtiger, H. (Hrsg.). Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 842.

³⁷ Bommer, F. Offensive Verletztenrechte im Strafprozess. Bern : Stämpfli, 2006, s. 57-58.

z vyšetřování orgány jiných v trestním řízení.³⁸

Kromě autoritativního projevu vle soudu je za meritorní rozhodnutí třeba považovat také rozhodnutí soudu obsahující záznam o uznání nároku obviněným, narovnání mezi civilním žalobcem a obviněným, nebo vzdání se procesních práv ze strany poškozeného. Je tomu tak proto, že pravomocné rozhodnutí obsahující záznam o těchto právních skutečnostech zakládá pevnost rozhodnutí.

Obviněným že již uplatněné obanskoprávní nároky uznat až do konce řízení před soudem. Uzná-li obviněný pouze část nároku, postupuje soud ohledně neuznané části obdobně, jako při části nepochybně o uznání obanskoprávního nároku. To znamená, že neuznanou část buď odkáže na civilní řízení, nebo její zamítne. Částečné nebo úplné uznání se poznamenává do rozsudku (§ 124 odst. 3 StPO).

Švýcarský trestní řád neříká, jak má soud postupovat v případě narovnání nebo vzdání se práv ze strany poškozeného. V literatuře³⁹ je zastáván názor, že tyto právní skutečnosti se vyvíjejí stejnou formou, jako uznání nároku obviněným. Dohodnou-li se obviněný a civilní žalobce na narovnání ohledně obanskoprávních nároků, poznamenává se to do rozsudku, který je po nabytí právní moci exekucí titulem. Vzdání se práv ze strany poškozeného (§ 120 odst. 1 StPO) se rovněž poznamenává do rozsudku, nebo takové prohlášení poškozeného znamená definitivní ztrátu nároku. Naproti tomu zpětvzetí návrhu civilního žalobce před ukončením prvoinstančního hlavního líčení nenabývá materiální právní moci (§ 122 odst. 4 StPO). Na rozdíl od obanskoprávního řízení (§ 65 ZPO) je proto možné totožný nárok znovu uplatnit před civilním soudem.

4. 2. 2. 2. Odkázání na civilní řízení

Ustanovení § 126 odst. 2 StPO říká, že civilní žaloba se odkazuje na obanskoprávní řízení, pokud se trestní věc vyvíjí zastavením trestního stíhání nebo vydáním trestního příkazu, civilní žalobce nárok neodvodnil nebo nevyžádal,⁴⁰ na žádost obviněného civilní žalobce neposkytl jistotu,⁴¹ nebo byl obviněný zproštěn obžaloby, a pro rozhodnutí o

³⁸ Hauser, R., Schweri, E., Hartmann, K. Schweizerisches Strafprozessrecht. 6. Aufl. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2005, s. 148.

³⁹ Hauser, R. Das Adhäsionsurteil. In : Gauthier, J., Marty, F., D., Schmid, N. (Hrsg.). Aktuelle Probleme der Kriminalitätsbekämpfung. Bern : Stämpfli, 1992, s. 213.

⁴⁰ viz kapitola 4. 1. 2.

⁴¹ Ustanovení § 125 StPO ukládá soukromému žalobci (s výjimkou obětí) povinnost složit na návrh obviněného finanční jistotu. O návrhu obviněného, výši jistoty, a lhůty pro poskytnutí plnění rozhoduje soud. Neposkytne-li soukromý žalobce požadovanou jistotu, není splněna zvláštní procesní podmínka pro přiznání nároku v adhezním řízení.

obanskoprávním nároku není podklad.⁴²

O zastavení trestního stíhání a vydání trestního příkazu rozhoduje státní zástupce. Státní zástupce není nezávislým orgánem, který je oprávněn autoritativně rozhodovat o nárocích civilního žalobce. O těchto nárocích může vrchnostensky rozhodovat pouze soud. Potud je logické, že nárok civilního žalobce je odkázán na obanskoprávní řízení v případech, kdy státní zástupce nařídil zastavení trestního stíhání (§ 320 odst. 3 StPO) nebo vydal trestní příkaz (§ 353 odst. 2 StPO). Problém spočívá v tom, že tento způsob rozhodování není vyhrazen pouze státnímu zástupci. Soud je rovněž oprávněn zastavit trestní stíhání (§ 329 odst. 4 StPO), nebo rozhodnout formou trestního příkazu (§ 356 odst. 2 StPO). Paušální omezení vyplývající z § 126 odst. 2 písm. a) StPO mu však v těchto případech nedovoluje meritorně rozhodnout o podmínce adhezního řízení. Pokud je soud oprávněn meritorně rozhodnout o nároku poškozeného jak v odsuzujícím, tak v zprošujícím rozsudku, nezdá se být logické, že ke stejnému postupu není oprávněn, zastavuje-li trestní stíhání, nebo potvrzuje-li platnost trestního příkazu. Limity zakotveny v § 126 odst. 2 písm. a) StPO jsou tudíž v rozporu s procesní ekonomikou, jíž se adhezní řízení dovolává.

4. 3. Opravné prostředky

Švýcarské trestní řízení zná kantonální (stížnost, odvolání, obnova řízení) a spolkové (stížnost před Spolkovým soudem) opravné prostředky.

4. 3. 1. Opravné prostředky na úrovni kanton

4. 3. 1. 1. Obec

Podle § 382 odst. 1 StPO je k podání opravného prostředku legitimována strana trestního řízení,⁴³ pokud má právem chráněný zájem na zrušení nebo změně napadnutého rozhodnutí. Zájem na zrušení nebo změně rozhodnutí může mít podle Spolkového soudu pouze osoba, o jejíchž právech bylo rozhodnuto nepříznivě, a tento nepříznivý stav trvá.⁴⁴ Rozhodl-li příslušný orgán v prospěch dotčeného, chybí zájem na změně i zrušení rozhodnutí, a tudíž legitimace k podání opravného prostředku.

⁴² Viz kapitola 4. 2. 2. 1.

⁴³ A koliv se v § 382 odst. 1 StPO mluví pouze o stranách trestního řízení, právo k podání opravného prostředku mají také jiní účastníci trestního řízení. Podle § 105 odst. 2 StPO jim totiž k hájení jejich zájmů náleží procesní práva strany trestního řízení. Ze všech opravných prostředků vychází u těchto osob v úvahu stížnost. Tak například soudní znalec je oprávněn podat stížnost proti uložené pokutě.

⁴⁴ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 27. března 1992. In: Sbírnka rozhodnutí Spolkového soudu, ročník 118, svazek IV, s. 67.

Podle § 104 odst. 1 písm. c) StPO není státní zástupce v otázce obanskoprávních nároků stranou trestního řízení. Z toho důvodu není oprávněn podat do výroku o obanskoprávním nároku žádný opravný prostředek.⁴⁵ Opravným prostředkem proti výroku o obanskoprávním nároku disponují pouze obviněný a soukromý žalobce. Po jejich smrti mohou opravný prostředek podat, nebo v již probíhajícím opravném řízení pokračovat příbuzní ve smyslu § 110 odst. 1 StGB (§ 382 odst. 3 StPO).

Soukromý žalobce je oproti obviněnému omezen v tom smyslu, že v opravném řízení může brojit pouze proti výroku o obanskoprávním nároku a výroku o vině. V žádném případě nemůže napadnout výrok o trestu (§ 382 odst. 2 StPO). Další omezení vyplývá ze spolupůsobení soukromého žalobce na trestním řízení. Vystupuje-li v roli trestního žalobce, je oprávněn napadnout výrok o vině bez dalšího. Pokud se soukromý žalobce účastní na trestním řízení jen jako civilní žalobce, je oprávněn podat opravný prostředek proti výroku o vině, pokud by změna nebo zrušení výroku o vině měla vliv na výrok o soukromoprávním nároku.

Příspěvek týkající se obanskoprávních nároků se od příjmu výroku o vině a trestu⁴⁶ liší tím, že je ovládána zásadou projednací (§ 391 odst. 1 písm. b) StPO). Bez výjimky proto platí, že instance rozhodující o opravném prostředku proti výroku o obanskoprávním nároku je vázána rozsahem, ve kterém stěžovatel požaduje přezkoumání rozhodnutí orgánu nižší instance. Tato zásada je doplněna zákazem změny k horšímu, který je zakotven v § 391 odst. 3 StPO. Citované ustanovení říká, že rozhodnutí o obanskoprávním nároku nemůže být změněno v neprospěch soukromého žalobce, pokud bylo napadnuto pouze jím. A koliv se zde zákon zmíní uje jen o soukromém žalobci, platí zákaz reformatio in peius také pro obviněného, který sám podal opravný prostředek proti výroku o obanskoprávním nároku. To vyplývá z § 391 odst. 2 StPO, který zakazuje jakoukoliv změnu k horšímu, byl-li opravný prostředek podán v prospěch obviněného.

4. 3. 1. 2. Stížnost

Kromě rozsudku soudu první instance lze stížností brojit proti všem ostatním nepravomocným rozhodnutím soudu nebo orgánů jiných v trestním řízení, tj. proti usnesení, na řízení nebo jinému procesnímu úkonu. Ze strany soukromého žalobce připadá v úvahu zejména stížnost proti nařízení o zastavení nebo odložení trestního stíhání. Kromě výroku, kterým se trestní stíhání zastavuje, je soukromý žalobce oprávněn napadnout také výrok

⁴⁵ Riklin, F. Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar. 1. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2010, s. 591.

⁴⁶ V otázce viny a trestu dominuje zásada vyhledávací (srov. § 6 a § 391 StPO).

ukládající povinnost k náhradě nákladů řízení⁴⁷ nebo odškodnění obviněného.⁴⁸ Nápravy výroku ukládající povinnost k náhradě nákladů řízení⁴⁹ nebo odškodnění soukromého žalobce⁵⁰ obsaženého v nařízení o zastavení trestního stíhání se může domáhat i obviněný. V stížnosti lze namítat skutkové vady (neúplná nebo nesprávná skutková zjištění), právní vady (porušení právních norem, překročení nebo zneužití diskreční pravomoci, odepření práv, průtahy v trestním řízení), nebo nepřiměřenost (§ 393 odst. 2 StPO). Proti rozhodnutí o stížnosti je přípustná pouze stížnost u Spolkového soudu.

4. 3. 1. 3. Odvolání

Odvolání může směřovat proti nepravomocnému rozsudku soudu první instance. Výrok o obanskoprávním nároku lze odvoláním napadnout tehdy, pokud o něm soud rozhodl meritorně.⁵¹ Odkázal-li prvoinstanční soud soukromého žalobce na obanskoprávní řízení, je odvolání proti rozsudku nepřipustné. Ustanovení § 398 odst. 3 StPO říká, že důvody odvolání jsou skutkové vady (neúplná nebo nesprávná skutková zjištění), právní vady (porušení právních norem, překročení nebo zneužití diskreční pravomoci, odepření práv, průtahy v trestním řízení), nebo nepřiměřenost. Podá-li však někdo který z oprávněných subjektů odvolání pouze do výroku o obanskoprávním nároku, nesmí být rozsah přezkoumávání širší, než u rozsudku v obanskoprávním řízení (§ 398 odst. 5 StPO). Ustanovení § 308 odst. 2 ZPO říká, že v majetkoprávních sporech je odvolání přípustné, když hodnota sporu činí nejméně 10 000 CHF. Rozsudek znějící na nižší sumu lze napadnout pouze stížností. Rozdíl mezi těmito oprávněnými prostředky záleží v důvodech, pro které je lze podat. Zatímco v odvolání lze namítat nesprávné právní posouzení a nesprávná skutková zjištění (§ 310 ZPO), v stížnosti lze vedle nesprávného právního posouzení zpochybnit ta skutková zjištění, která jsou evidentně nesprávná (§ 320 ZPO). Omezení vyplývající z § 398 odst. 5 StPO neplatí, pokud je spolu s výrokem o obanskoprávních nárocích napaden rovněž výrok o vině

⁴⁷ Soukromému žalobci lze uložit povinnost nahradit náklady trestního řízení, které způsobil svými návrhy souvisejícími se soukromoprávním nárokem (§ 427 odst. 1 StPO). Vystupuje-li soukromý žalobce v roli trestního žalobce, lze mu uložit povinnost nahradit náklady trestního řízení, pokud ze zlomyslnosti nebo z hrubé nedbalosti zapínil zahájení trestního stíhání, nebo ztížoval jeho průběh (§ 427 odst. 2 StPO).

⁴⁸ Na návrh obviněného může být soukromému žalobci uložena povinnost přiměřeně odškodnit náklady, které byl obviněný nucen vynaložit v souvislosti s návrhy soukromého žalobce ohledně soukromoprávního nároku (§ 432 odst. 1 StPO).

⁴⁹ Zásadně platí, že obviněný je povinen nést náklady trestního řízení tehdy, byl-li uznán vinným (§ 426 odst. 1 StPO). Pokud byl vydán zprošující rozsudek, nebo bylo zastaveno trestní stíhání, nelze obviněnému tuto povinnost uložit s výjimkou případů, kdy obviněný zaviněným protiprávním jednáním zapínil zahájení trestního stíhání nebo ztížoval jeho průběh (§ 426 odst. 2 StPO).

⁵⁰ Povinnost k přiměřenému odškodnění nutných nákladů může být obviněnému uložena za předpokladu, že obviněný je povinen nést náklady řízení podle § 426 odst. 2 StPO, a soukromý žalobce o odškodnění požádal (§ 433 odst. 1 písm. b) StPO).

⁵¹ Riklin, F. Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar. 1. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2010, s. 611-612.

nebo trestu.

4. 3. 1. 4. Obnova řízení

Návrhem na obnovu řízení lze napadnout pravomocný rozsudek prvoinstančního soudu, rozsudek odvolacího soudu, pravomocný trestní příkaz, pravomocné rozhodnutí soudu ve vykonávacím řízení nebo pravomocné rozhodnutí soudu ukládající ochranné opatření (§ 410 odst. 1 StPO). Obnova řízení je přípustná rovněž proti rozhodnutím Spolkového soudu (§ 121 BGG) a Spolkového trestního soudu. Důvodem návrhu na obnovu řízení jsou nové skutečnosti nebo důkazy, které existovaly v okamžiku vydání napadeného rozhodnutí (odvodující zprošťující rozsudek, podstatně mírnější nebo přísnější trest odsouzené osoby, nebo odsouzení osoby, u které došlo k zproštění viny), existence trestného činu, který má vliv na napadené rozhodnutí, nebo porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Pokud je v návrhu na obnovu řízení napaden jen výrok o občanskoprávním nároku, je obnova řízení přípustná pouze tehdy, pokud s ní spojitě také občanské právo procesní. Civilní procesní podmínky pro žádost o obnovu řízení jsou stanoveny v § 328 – 333 ZPO. Kromě odvodu záležitosti ve spáchání trestného činu, který má vliv na napadené rozhodnutí, se tyto podmínky shodují s podmínkami uvedenými v § 410 StPO.

4. 3. 2. Opravné prostředky na úrovni Spolku

Proti rozhodnutí poslední kantonální instance a rozhodnutí Spolkového trestního soudu⁵² je přípustná stížnost u Spolkového soudu (§ 80 odst. 1 BGG). K podání tohoto mimořádného opravného prostředku je legitimován ten, kdo se účastnil řízení v předcházejícím stupni, nebo nedostal příležitost se ho účastnit, a má právem chráněný zájem na zrušení nebo změně napadeného rozhodnutí. Důvodem stížnosti jsou skutkové i právní vady. V rámci právních vad lze vytýkat porušení spolkového práva (spolková ústava, spolkové zákony, spolková nařízení), mezinárodního práva nebo ústavního práva kantonu. Nesprávnost skutkových zjištění lze namítat jen tehdy, pokud obsahuje zjevné nesprávnosti. Na rozdíl od stížnosti v občanskoprávních věcech⁵³ není stížnost v trestních věcech

⁵² Pravomoc Spolkového trestního soudu je založena § 23 a 24 StGB. Spolkový trestní soud koná řízení například o hospodářských trestných činech, korupčních trestných činech, trestných činech úředníků, trestných činech proti míru, lidskosti a válečných trestných činech, nebo ve věcech organizovaného zločinu.

⁵³ Podle § 74 odst. 1 BGG je stížnost v majetkoprávních záležitostech přípustná jen tehdy, pokud výše hodnoty sporu činí v pracovních právních kauzách a v kauzách zabývajících se nájmem minimálně 15 000 CHF a v ostatních kauzách 30 000 CHF. Při nesplnění podmínek minimální výše hodnoty sporu je stížnost přípustná pouze tehdy, když jde o právní otázku zásadního významu, stížnost směřuje proti rozhodnutím v insolvenčním řízení, nebo proti rozhodnutí Spolkového patentového soudu.

podmín na minimální výši hodnoty sporu (l. 78 a n. BGG). Podle l. 78 odst. 2 písm. a) BGG se však za „trestní v c“ považuje jen takové rozhodnutí o obanskoprávních nárocích, které se má projednávat spolu s rozhodnutím o vině. Spolkový soud vyložil tuto podmínku tak, že soukromý žalobce může podat stížnost ohledně obanskoprávních nároků bez ohledu na jejich výši tehdy, pokud poslední instance rozhodla jak otázku obanskoprávních nároků, tak otázku viny. Pokud byly před touto poslední instancí sporné pouze obanskoprávní nároky, je stížnost přípustná jen za podmínek stížnosti v obanskoprávních věcech, tj. pokud jde o nároky v minimální hodnotě 30 000 CHF. Pokud by stížnost nebyla z důvodu minimální výše hodnoty sporu přípustná, lze se domáhat nápravy ústavní stížností (l. 113 BGG). Subsidiární podání ústavní stížnosti však není možné, pokud v poslední instanci rozhodl Spolkový trestní soud.

4. 4. Výkon rozhodnutí

Rozhodnutí o obanskoprávním nároku je vykonatelné nabytím právní moci.⁵⁴ Rozhodnutí nabývá formální právní moci tehdy, pokud márně uplyne lhůta pro podání opravného prostředku, oprávněné osoby se vzdají opravného prostředku, nebo již podaný opravný prostředek vezmou zpět, o opravném prostředku se nerozhodne,⁵⁵ nebo jej orgán rozhodující o opravném prostředku zamítne (l. 437 odst. 1 StPO). Podle l. 437 odst. 2 StPO nabývá rozhodnutí v uvedených případech právní moci zpětně ke dni jeho vyhlášení. Rozhodnutí, proti němuž není opravný prostředek přípustný, nabývá právní moci dnem vyhlášení (l. 437 odst. 3 StPO).

Ze všech opravných prostředků má odkladný účinek pouze odvolání (l. 402 StPO). U stížnosti a obnovy řízení rozhoduje o suspenzivním účinku orgán rozhodující o těchto opravných prostředcích (l. 387 StPO). Po podání stížnosti před Spolkovým soudem může být výjimečně rozhodnuto o suspenzivním účinku, a to v případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a ochranného opatření, které zbavuje osobní svobody (l. 103 odst. 2 písm. b) BGG). Podle citovaného ustanovení se však odkladný účinek nevztahuje na výrok o obanskoprávním nároku.

Meritorní rozhodnutí o obanskoprávních nárocích nabývá s formální právní mocí rovněž materiální právní moci. Novému projednání a rozhodnutí téhož nároku před civilním

⁵⁴ Riklin, F. Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar. 1. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2010, s. 660.

⁵⁵ O opravném prostředku se nerozhodne například tehdy, když soukromý žalobce po výzvě předsedy senátu odmítne poskytnout jistotou na náklady opravného řízení a odškodnění (l. 383 odst. 2 StPO), nebo když opravný prostředek ano po výzvě příslušného orgánu neobsahuje podstatné náležitosti (tj. napadené výroky, odvodnění a dle kazní prostředek).

soudem proto brání p ekážka v ci rozhodnuté.

Ustanovení § 1. 443 StPO říká, že výkon rozsudku obsahující výrok o ob anskoprávním nároku se ídí civilním právem procesním a zákonem o vymáhání dluh a konkurzu. Pokud pravomocné rozhodnutí p iznává civilnímu žalobci pen žité pln ní, vykoná se podle zákona o vymáhání dluh a konkurzu (§ 1. 38 SchKG). Ukládá-li jinou povinnost než zaplacení pen žité ástky, ídí se jeho výkon ob anským soudním ádem (§ 1. 335 odst. 2 ZPO).

Záv r

Subjektem adhezního ízení je ten, kdo ovliv uje jeho pr b h, a kterému zákon dává k uskute n ní tohoto vlivu ur itá procesní práva nebo ukládá ur ité procesní povinnosti. Ze všech subjekt mají na pr b h adhezního ízení nejv tší vliv jeho strany. Stranou adhezního ízení je osoba, která v n m uplat uje ob anskoprávní nároky (navrhovatel), a osoba, která má tyto nároky uspokojit (odp rce). Ve švýcarském adhezním ízení m že být navrhovatelem pouze soukromý žalobce. Soukromým žalobcem se m že stát poškozený, ob , p íbuzní ob ti, nebo právní nástupce poškozeného. Postavení soukromého žalobce nabývají tyto osoby prohlášením o tom, že se na trestním ízení cht jí ú astnit jako civilní žalobci. Soukromý žalobce m že uplat ovat ob anskoprávní nároky proti fyzické nebo právnické osob , která je v trestním oznámení, návrhu na trestní stíhání, nebo v procesním úkonu orgánu inného v trestním ízení ze spáchání trestného ínu podezírána, obvin na nebo obžalována. Cestou adhezního ízení lze uspokojení ob anskoprávních nárok požadovat i v í mladistvému, proti n muž se trestní ízení vede. Ob anskoprávní nároky však nelze vymáhat proti osob , která poškozenému odpovídá za škodu zp sobenou obvin ným.

P edm tem adhezního ízení jsou podle § 1. 122 odst. 1 StPO ob anskoprávní nároky. Na první pohled by se mohlo zdát, že v adhezním ízení lze uplatnit jakékoli nároky vyplývající z ob anského, resp. soukromého práva. Okruh t chto nárok byl však pod vlivem nauky a praxe zúžen v n kolika sm rech. P edn se musí jednat o nároky, které mohou být p edm tem sporného ob anskoprávního ízení, tj. nároky záležející v pln ní, nebo v ur ení. Aby mohli být tyto nároky v adhezním ízení uplatn ny, musí souviset s trestným ínem. Hranice souvislosti nebyla zatím jednozna n vymezena. Z dosavadní judikatury vyplývá, že v adhezním ízení lze požadovat i reparaci tzv. vedlejších následk , které nejsou znakem skutkové podstaty trestného ínu. Podmínku souvislosti spl uje nap . nárok na náhradu škody, která vznikla nedbalostním poškozením v ci p í spáchání trestného ínu porušení pravidel silni ního provozu. Pojem „souvislost s trestným ínem“ nelze sm šovat s pojmem p í inné

souvislosti, jako obecným předpokladem odpovědnosti za škodu. Jedná se o dva samostatné předpoklady pro přiznání občanskoprávního nároku v adhezním řízení. Poslední omezení občanskoprávních nároků spočívá v zásadě rychlosti trestního řízení. V zájmu urychlení trestního řízení je soud oprávněn rozhodnout o tom, že důkazy, které soukromý žalobce navrhl k prokázání svého nároku, nebudou provedeny. Další postup soudu pak závisí na tom, zda uzná obžalovaného vinným, nebo ho viny zprostí. Při vydání zprošťujícího rozsudku je civilní žalobce odkázán na občanskoprávní řízení. Vydá-li soud odsuzující rozsudek, je povinen rozhodnout o jeho návrhu alespoň do základu, nebo, je-li soukromým žalobcem obžalovaný, je soud oprávněn odsunout rozhodnutí o celém předmětu adhezního řízení na dobu po rozhodnutí o vině a trestu obžalovaného.

Adhezní řízení se zahajuje prohlášením, že se oprávněná osoba chce účastnit na trestním řízení jako civilní žalobce. Toto ústní nebo písemné podání je možné učinit v jakémkoli orgánu mimosoudním v trestním řízení do konce přípravného řízení. Prohlášení by mělo obsahovat důvod a výši nároku spolu s důkazem, kterého se civilní žalobce dovolává. Neuvezení těchto náležitostí však nezpůsobuje neúčinnost civilní žaloby. I nevyžádaná a neodůvodněná žaloba zakládá povinnost zahájení řízení a přerušuje běh promlčecí lhůty. Pokud soukromý žalobce nedoplní důvod a výši nároku ani v závěrečné fázi, odkáže jej soud na občanskoprávní řízení. Neoznámí-li důkazní prostředek do konce dokazování v hlavním líčení, je soud oprávněn jeho návrh zamítnout.

O uplatněných občanskoprávních nárocích může vrchnostensky rozhodovat jen nezávislý soud. Policie a státní zástupce nejsou nadány pravomocí autoritativně rozhodovat o předmětu adhezního řízení. Jejich rozhodování se omezuje na záznam určení právní skutečnosti (například uznání pohledávky nebo narovnání mezi poškozeným a obviněným) nebo odkázání soukromého žalobce na občanskoprávní řízení. Pokud soud o nárocích civilního žalobce nerozhodne meritorně (přiznáním, resp. odmítnutím přiznáním nároku, rozhodnutím o základu věci, zamítnutím návrhu, záznam o uznání nároku obviněným, narovnání mezi poškozeným a obviněným, nebo vzdání se procesních práv ze strany poškozeného), odkáže je na občanskoprávní řízení. Rozhodnutí o odkázání nároku na občanskoprávní řízení otevírá poškozenému možnost tentýž nárok nově uplatnit před civilním soudem. Naproti tomu meritorní rozhodnutí trestního soudu zakládá pro občanskoprávní řízení povinnost v věci rozhodnutí.

Proti rozhodnutí o občanskoprávním nároku jsou přípustné dva řádné (stížnost, odvolání) a dva mimořádné (obnova řízení, stížnost před Spolkovým soudem) opravné prostředky. Aktivní legitimace k jejich podání má jen ta strana trestního řízení, která má

právem chráněný zájem na zrušení nebo změně napadnutého rozhodnutí. Jelikož státní zástupce nemá v záležitostech adhezního řízení postavení strany trestního řízení, není oprávněn podat do výroku o obanskoprávním nároku žádný opravný prostředek. Opravným prostředkem proti tomuto výroku disponují pouze obviněný a civilní žalobce. Po jejich smrti mohou opravný prostředek podat, nebo v již probíhajícím opravném řízení pokračovat písemně.

Soukromý žalobce je oproti obviněnému omezen v tom smyslu, že v opravném řízení může brojit pouze proti výroku o obanskoprávním nároku a výroku o vině. Výrok o trestu nemůže v opravném řízení nijak zpochybnit.

Napadne-li soukromý žalobce nebo obviněný pouze výrok o obanskoprávních nárocích, je rozsah přezkoumávání vázán zásadou projednací. Bez výjimky proto platí, že instance rozhodující o opravném prostředku proti výroku o obanskoprávním nároku je vázána rozsahem, ve kterém stěžovatel požaduje přezkoumání rozhodnutí orgánu nižší instance. Tato zásada je doplněna zákazem změny k horšímu. Napadla-li výrok o obanskoprávním nároku pouze jedna ze stran adhezního řízení, nemůže být změněno v její neprospěch.

Izolovaný přezkum výroku o obanskoprávním nároku je u těch opravných prostředků podmíněn minimální výší jeho hodnoty. V bagatelních sporech nelze podat odvolání, ani stížnost u Spolkového soudu. Omezení z hlediska výše hodnoty sporu odpadá, pokud je souhlas s výrokem o obanskoprávním nároku napadnut také výrok o vině.

Rozhodnutí o obanskoprávním nároku je vykonatelné nabytím právní moci. Ze všech opravných prostředků má odkladný účinek pouze odvolání. Po podání jiných opravných prostředků rozhoduje o suspenzivním účinku nad řízený orgán. Pokud pravomocné rozhodnutí přiznává poškozenému peněžité plnění, vykoná se podle zákona o vymáhání dluhů a konkurzu (§ 38 SchKG). Ukládá-li jinou povinnost než zaplacení peněžité částky, řídí se jeho výkon obanským soudním řádem.

Seznam zkratek

- aOHG (altes Opferhilfegesetz) = zákon ze dne 4. října 1991 o pomoci obtem trestných činů.
- BGG (Bundesgerichtsgesetz) = zákon ze dne 17. června 2005 o Spolkovém soudu.
- BStP = zákon ze dne 15. června 1934 o řízení před Spolkovým trestním soudem.
- FusG (Fusionsgesetz) = zákon ze dne 3. října 2003 o fúzi, rozdělení, přeměně a převodu majetku.
- HRegV (Handelsregisterverordnung) = zákon ze dne 17. října 2007 o obchodním rejstříku.
- JStPO (Jugendstrafprozessordnung) = zákon ze dne 20. března 2009 o trestním řízení proti mládeži.
- OHG (Opferhilfegesetz) = zákon ze dne 23. března 2007 o pomoci obtem trestných činů.
- OR (Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)) = zákon ze dne 30. března 1911 o závazkovém právu (dodatek k občanskému zákoníku).
- SchKG (Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs) = zákon ze dne 11. dubna 1889 o vymáhání dluhů a konkurzu.
- StGB (Strafgesetzbuch) = zákon ze dne 21. prosince 1937, trestní zákoník.
- StPO (Strafprozessordnung) = zákon ze dne 5. října 2007, trestní řád.
- StPO-Aargau = zákon ze dne 11. listopadu 1958 o trestním řízení v kantonu Aargau.
- StPO-Bern = zákon ze dne 20. května 1928 o trestním řízení v kantonu Bern.
- StPO-Luzern = zákon ze dne 3. června 1957 o trestním řízení v kantonu Luzern.
- StPO-Solothurn = zákon ze dne 7. června 1970 o trestním řízení v kantonu Solothurn.
- StPO-Zürich = zákon ze dne 4. května 1919 o trestním řízení v kantonu Zürich.
- SVG (Strassenverkehrsgesetz) = zákon ze dne 19. prosince 1958 o silničním provozu.
- UWG (Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb) = zákon ze dne 19. prosince 1986 proti nekalé soutěži.
- VVG (Versicherungsvertragsgesetz) = zákon ze dne 2. dubna 1908 o pojistné smlouvě.
- ZGB (Schweizerisches Zivilgesetzbuch) = zákon ze dne 10. prosince 1907, občanský zákoník.
- ZPO (Zivilprozessordnung) = zákon ze dne 19. prosince 2008, občanský soudní řád.

Seznam pramen

Literatura:

- Aeschlimann, J. Einführung in das Strafprozessrecht. Die neuen bernischen Gesetze. Bern : Paul Haupt, 1997.
- Baumann, C. Die Stellung des Geschädigten im schweizerischen Strafprozess. Aarau : H. R. Sauerländer, 1958.
- Bommer, F. Offensive Verletztenrechte im Strafprozess. Bern : Stämpfli, 2006.
- Brunner, P. Die Stellung des Geschädigten im zürcherischen Offizial und subsidiären Privatstrafklageverfahren. Zürich : Juris Druck, 1976.
- Domenig, J. Die Adh sionsklage im Bündner Strafprozess. Zürich : Juris Druck, 1990.
- Donatsch, A. Schweizerisches Strafgesetzbuch. Kommentar. 19. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2013.
- Falb, F. In : Walder, H., Trechsel, S. (Hrsg.). Lebendiges Strafrecht. Festgabe zum 65. Geburtstag von Hans Schultz. Bern : Stämpfli, 1977.
- Goldschmid, P., Maurer, T., Sollberger, J. Kommentierte Textausgabe zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO) vom 5. Oktober 2007. Bern : Stämpfli, 2008.
- Gomm, P., Zehntner, D. Kommentar zum Opferhilfegesetz. 3. Aufl. Bern : Stämpfli, 2009.
- Hauser, R. Das Adh sionsurteil. In : Gauthier, J., Marty, F., D., Schmid, N. (Hrsg.). Aktuelle Probleme der Kriminalit tsbek mpfung. Bern : St mpfli, 1992.
- Hauser, R., Schweri, E., Hartmann, K. Schweizerisches Strafprozessrecht. 6. Aufl. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2005.
- Isch, U. Die Stellung des Geschädigten im solothurnischen Strafprozess. Bern : Biberist Buetiger, 1971.
- Lieber, V. Parteien und andere Verfahrensbeteiligte nach der neuen schweizerischen Strafprozessordnung. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht, 2008, . 2.
- Maurer, T. Das bernische Strafverfahren. 2. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag, 1999.
- Niggli, M., A., Heer, M., Wipr chtiger, H. (Hrsg.). Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung. Basel : Helbing Lichtenhahn, 2010.
- Oberholzer, N. Grundzüge des Strafprozessrechts. 3. Aufl. Bern : Stämpfli, 2012.
- Pieth, M. Schweizerisches Strafprozessrecht. Grundriss für Studium und Praxis. Basel

: Helbing Lichtenhahn.

- Rehberg, J. Zum zürcherischen Adh sionsprozess. In : Forstmoser, P., Giger, H., Heini, A., Schlupe, R., W. (Hrsg.). Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag. Zürich : Schulthess, 1989.
- Riklin, F. Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar. 1. Aufl. Zürich : Orell Füssli, 2010.
- Schmid, N. Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013.
- Schmid, N. Schweizerische Strafprozessordnung (StPO). Praxiskommentar. 2. Aufl. Zürich : Dike, 2013.
- Schneider, O. Die Rechtsstellung des Verletzten im Strafprozess (unter besonderer Berücksichtigung des st. gallischen Strafprozessrechts). Wil : Zehnder, 1992.

Judikatura:

- Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 3. ervna 2002. In : Sbíрка rozhodnutí Spolkového soudu, ro níк 128, svazek I, s. 218.
- Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 8. zá í 2003. In : Sbíрка rozhodnutí Spolkového soudu, ro níк 129, svazek IV, s. 322.
- Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 20. prosince 1991. In : Sbíрка rozhodnutí Spolkového soudu, ro níк 117, svazek IV, s. 437.
- Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 15. února 1996. In : Sbíрка rozhodnutí Spolkového soudu, ro níк 122, svazek IV, s. 71.
- Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 27. b ezna 1992. In : Sbíрка rozhodnutí Spolkového soudu, ro níк 118, svazek IV, s. 67.

Internetové zdroje:

- www.admin.ch
- www.bger.ch
- www.bstger.ch